

esiintymisistä, joita tuohon aikaan nähtiin hyvin harvakseltaan lännessä. Suomalaiset tanssijat ja oopperalaulajat taas pääsivät kokeilemaan taitojaan isoilla areenoilla ja korkealuokkaisessa seurassa vieraillessaan Neuvostoliiton vaativien yleisöjen edessä.

Teoksen ehdottomaksi ansioksi on laskettava se, että tarkastelun kohteena on maantieteellisesti koko Suomi, ei vain Helsinki. Tällainen tarkastelutapa tuo esiin paitsi Neuvostoliiton kulttuuritoiminnan laajuuden ja luonteen, myös tätä toimintaa Suomessa koordinoineen Suomi-Neuvostoliitto-seuran koko maan kattavan verkoston. Vaikka neuvostotaiteilijoiden konsertteja oli määrällisesti eniten pääkaupungissa, pääsivät kansalaiset myös verrattain pienillä ja kaukaisilla paikkakunnilla nauttimaan maailmanluokan taiteilijoiden esiintymisistä tehtailla ja työväentaloilla. Näiden taidekiertueiden suurin paradoksi lieneekin siinä, että kun monet länsimaat olivat

turhaan yrittäneet saada Neuvostoliiton tähtisolistejä, kuten David Oistrachia ja Emil Gilelsia esiintymään lännessä, suomalaiselle yleisölle he tipahtivat kuin yllätyksenä taivaalta eivätkä kaikki heitä kuulleet välttämättä aina ymmärtäneet, kuinka suurista tähdistä oli kyse.

Mikkosen teos on tasapainoinen, hyvin kirjoitettu kokonaisuus, joka pysyy kasassa, vaikka henkilöitä ja organisaatioita on paljon. Mikkonen on jaksanut taustoittaa ja asettaa taiteilijoita, byrokraatteja ja poliitikkoja kontekstiinsa ihailtavan kärsivällisesti. Tämä on iso palvelus lukijalle, joka pysyy tarinassa mukana myös niissä kohdissa, jotka eivät ole itselle niitä tutuimpia. ”Te olette valloittaneet meidät!” on tärkeä teos, joka tuo tarpeellista lisävaloa Suomen ja Neuvostoliiton yhteiseloon kylmän sodan vuosina.

Pia Koivunen

---

## Bipolaarinen vastakkainasettelu vai monitasoinen yhteistyö?

**Crump, Laurien & Erlandsson, Susanna (eds): *Margins for Manoeuvre in Cold War Europe: The Influence of Smaller Powers*. London: Routledge, 2019. 255 s. ISBN 9780429425592. <<https://doi-org.libproxy.helsinki.fi/10.4324/9780429425592>>**

Kylmän sodan tutkimuksessa on kehittynyt ns. uusi koulukunta, jonka vaikutus on kasvanut merkittävästi 2000-luvun alusta lähtien. Tätä uutta koulukuntaa edustavat mm. Odd Arne Westad ja Michael Cox ja Suomessa esimerkiksi Sari Autio-Sarasma ja Katalin Miklóssy. Sen ydinsanoma kytkeytyy kylmän sodan laajempaan kontekstualisointiin kahden supervallan välisen konfliktin sijaan. Uuden koulukunnan hengessä Laurien Crumpin ja Susanna Erlandssonin toimittama *Margins for Manoeuvre in Cold War Europe: The Influence of Smaller Powers* tarjoaa 12 lukua, jotka perustuvat alkuperäiseen laajaan arkistotutkimukseen. Kirja on ainutlaatuinen siinä mielessä, että siinä käytetään kansainvälistä historian tutkimusta kritisoimaan kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa vallalla olevaa teoriaa pienistä valtioista. Toimitettu teos on hyödyllinen tutkijoille, jotka käyvät keskustelua siitä, pitäisikö valtiotieteen ja kansainvälisen historian olla yhteistyössä ja jos niin miten.

*Margins for Manoeuvre* -teoksen ensisijaisena tutkimusaiheena on ”tutkia ja helpottaa kyl-

män sodan aikaisten pienempien eurooppalaisten valtioiden tavoitteiden, strategioiden ja liikku- mavarana [”margins for manoeuvre”] vertailua empiirisesti, ilman etukäteisoletuksia itä- länsi -asemaan liittyvistä rajoituksista” (s. 1-2). Tämä tutkimuksen tavoite näkyy hypoteesissa, jonka mukaan ”vallan manipulointaminen muokkasi enemmän kylmän sodan kulkua kuin vallan tasapainottaminen” (s. 283). *Margins for Manoeuvre* osallistuu tähän akateemiseen keskusteluun samalla tavalla kuin Sari Autio-Sarasma ja Katalin Miklóssy tekivät kirjassa *Reassessing Cold War Europe* (2010). Toisin sanoen se tarkentaa ajatusta siitä, kuinka konfliktien ja yhteistyön tulisi määritellä lähtökohdat vallan tutkimiseksi kylmän sodan uudessa historiassa.

Tätä varten Crump ja Erlandsson esittelevät kiitettävän käsitteellisen kehyyksen tarjoamalla ensisijaisena analyttisenä käsitteenä liikku- mavaaraa vallan sijaan. He kertovat pyrkivänsä poistamaan epäsymmetrisen sotilaallisen voiman konnotaation avaamalla ulkopoliittikan analyysin paljon laajemmalle joukolle analyttisiä luok- kia, kuten kulttuuri, sosiaaliset ja aatteelliset näkökohdat. Tämä yhdistyy toimitukselliseen päätökseen, jonka mukaan kaikki kirjoittajat voivat itse määritellä ”pienuuden” analyysissään.

Kirja on jaettu kolmeen temaatitseen osaan, jotka keskittyvät pääasiassa 20 kansallisvaltioon ja muutaman yrityksen keskusteluun 1) monen-

välisyydestä, 2) pienten valtioiden kyvystä rajoittaa suurvallan liikkumavaraa ja 3) identiteetistä.

Ensimmäisessä temaattisessa osassa keskustellaan monenvälisyydestä. Se alkaa Crumpin ja Erlandssonin uudelleenarvioinnilla siitä, miten ajatus Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökongressista (Etyk) sai alkunsa. Kirjoittajat jättävät vähemmälle huomiolle Neuvostoliiton roolin ja sen sijaan tarkastelevat Euroopan sisäisen turvallisuuden konferenssia. Näin he kertovat tarinan pienestä valtiosta, Alankomaista, joka yrittää hyödyntää Etykin monenvälisyyttä saavuttaakseen omat ulkopoliittikan tavoitteensa. Stefanie F. M. Massinkin esittelee Alankomaiden sosiaalidemokraattien poliittisen ohjelman ja selvittää, miten puolue toimi Naton ulkopoliitikassa estääkseen Espanjan liittymiseen organisaatioon Yhdysvaltojen toiveista huolimatta. Tässä osiossa tuodaan esiin analytyttiset edut keskittymällä ulkopoliittikkaan eri tasoilla kansallisista poliittisista puolueista diplomaattisten valtuuskuntien politiikkaan. Nämä erilaiset analytyttiset tasot avaavat ainutlaatuisia näkökulmia ulkopoliittikan päätöksentekoprosessin ”mustan laatikon” avaamiseen.

Toisessa osassa keskitytään pienten valtioiden kykyyn rajoittaa suurvallan liikkumavaraa. Suvi Kansikas, Mila Oiva ja Saara Matala tarjoavat vertailevan historiallisen analyysin kauppasuhteista Keskinäisen taloudellisen avun neuvoston ja tarkkailijamaiden kanssa (Puola-Neuvostoliitto ja Suomi-Neuvostoliitto). Molemmat tapaukset tuovat esiin, kuinka suomalaiset ja puolalaiset liikemiehet käyttivät hyväkseen maidensa ”pienyyttä” luoviessaan Neuvostoliiton byrokratiassa ja vedotessaan Neuvostoliiton kuluttajakulttuuriin suunnitelmataloudesta huolimatta. Marloes Beers puolestaan käsittelee Alankomaiden hallituksen linjaa olla käyttämättä maan maakaasuvarantoja tai niiden ”geopoliittista merkitystä” (s. 159) neuvotteluvälineenä vuosina 1981-1982 Urengoyn putkilinjan kriisissä. Beers keskittyy epäonnistumisen mahdollisuuteen harkittaessa liikkumavaraa. Tämä herättää kysymyksen siitä, kuinka pienen valtion epäonnistumiset vaikuttivat muutoksiin ja vakauteen kylmän sodan aikakauden politiikassa – siinä missä lukuisat tässä teossa korostetut onnistumiset. Tämän temaattisen osan vahvuus on analyysi poliittisista, taloudellisista, rakenteellisista, sosiaalisista ja kulttuurisista strategioista, joita ”pienemmät valtiot” soveltavat tilan luomiseksi omille kansallisille eduilleen. Nämä strategiat puolestaan vaikuttavat (vaikka ei aina hedelmällisesti) Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton käsitiksiin omasta liikkumavarasta. Osiossa kirjan käsitteellinen

kehys työntyy suurelta osin pois perinteisestä vastakkainasettelun paradigmasta. Tämä johdetaan innovatiivisesta tavasta käyttää aineistona asiakirjoja perinteisten ulkopoliittikka-arkistojen ulkopuolelta (esimerkiksi kauppakamarit, vaateollisuus, keskuspankit ja yksityiset yritykset).

Kirjan viimeinen temaattinen osa käsittelee identiteettiä. Tämä osa eroaa muualla kirjassa käsitellystä Euroopan kylmän sodan näkökulmasta tarjoamalla kansainvälisemmän kylmän sodan näkökulman. Johanna Rainio-Niemi tarkastelee käsitteellisen analyysin keinoin, kuinka pienemmän valtion puolueettomuuspolitiikka kehittyi kotimaassa ja toisaalta miten Yhdysvaltojen ja Venäjän näkemykset olivat vuorovaikutuksessa maailmanlaajuisten käsitysten kanssa puolueettomuudesta. Corina Mavrodin tarkastelee Romanian ulkopoliittikkaa, jolla maa pyrki taistomaan Neuvostoliiton, Jugoslavian ja Kiinan välisiä jännitteitä ehdottaakseen ydinaseettomia vyöhykkeitä Kaakkois-Eurooppaan 1950-luvun lopulla. Pieni puutteellisuus tässä osiossa on, että jotkut Neuvostoliiton näkökulmaa käsittelevät kirjoittajat luottavat pelkästään toissijaisiin, venäläisiä asiakirjoja tulkitseviin lähteisiin. Kysymyksenasettelu vaikuttaa asiakirjojen tulkintaan ja siihen, mihin historiallisiin jälkiin (”traces”) pääpaino analyseissa kohdistuu. Toissijaisten lähteiden välityksellä esitettynä Venäjän näkökulma on siten kaksin- tai mahdollisesti kolminkertaisesti irrallaan alkuperäisestä tutkimuskysymyksen ja asiakirjan suhteesta. Tästä pienestä epäkohdasta huolimatta teoksen kolmas temaattinen osa laajentaa näkökulmaa.

Yksi teoksen yleinen puute koskettaa asiakirjojen lähdekritiikkiä. Jotkut kirjoittajat käyttävät maan A ulkoministeriön arkistoa kommentoidakseen maan B aikomusta varoittamatta lukijoita siitä, että alkuperäinen asiakirja voi itsessään olla subjektiivinen tulkinta maan B tarkoituksista maan A diplomaattien näkökulmasta. Ulkopoliittisten arkistojen käyttö kirjassa perustuu uskoon, että arkistojen avulla tutkijat voivat arvioida tunnettua menneisyyttä (”knowable past”). Postmodernia lähestymistapaa edustavat tutkijat saattaisivat toivoa kriittisempää esitystä arkistosta samoin kuin eri luvuissa käytetyistä haastattelu- ja muistitiedosta. Tällainen lähdekritiikki on edelleen nouseva taipumus kansainvälisen historian tutkimuksessa. Kulttuurisen, sosiaalisen ja aatteellisen analyysin sisällyttäminen tähän teokseen on silti hyvä esimerkki siitä, kuinka historian ”edistykelliset” suuntaukset edistävät poikkeittieteellistä tutkimusta ulkopoliittikan päätöksenteossa, vaikka kaikki teoksen kirjoittajat eivät ole tätä yleisesti soveltaneet.

*Margins for Manoeuvre* on ytimeltään kansainvälisen historian teos. Vaikka kirja väittää menestyksekkäästi, että liikkumavara tarjoaa laajemman analyysikehyksen kuin valta, vastakkainasettelun paradigma näyttää silti säilyvän. Vähäisestä asiakirja-analyysistä koskevasta kriittisestä huolimatta tämä kirja on kansainvälisille

historioitsijoille erittäin hyödyllinen kylmän sodan uudelleentarkastelu. Samalla se on tarpeellinen kansainvälisten suhteiden tutkijoille, jotka kaipaavat luotettavia primäärilähteiden tutkimuksia teorian testaamiseksi.

**Bradley Reynolds**